

Nederland leeft met Water

Nederland is synoniem met water. Eeuwenlang hielden we de zee en de rivieren met dijken en gemalen in toom. Het hoge water van 1993 en 1995 en de wateroverlast in de jaren daarna opende ons de ogen. We moeten in de toekomst anders met het water omgaan, anders krijgen we natte voeten in de winter en 's zomers een gele grasmat in de tuin. Deze brochure legt uit hoe dat zit en hoe het nieuwe waterbeleid van het Rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen eruitziet. De kern: **we moeten het water nu de ruimte geven. Doen we dat niet dan zal het water die ruimte straks zelf nemen.** Kortom, we moeten het water weer toelaten in ons dagelijks leven. Dat is het doel: **Nederland leeft met Water!**

Nederland waterland

Met water is het als met de zuurstof die we inademen: het is er gewoon. We staan er niet bij stil. Schoon drinkwater uit de kraan, de tuin sproeien als het warm is, wonen op zes meter onder de zeespiegel; we vinden het volkomen normaal. Water is een gebruiksmiddel dat ten dienste staat van de mens. Wij, Nederlanders, beheersen het water als geen ander. En met groot succes. Kijk maar naar de Deltawerken. Toch?

Zo denken wij over water, als iets vanzelfsprekends. Totdat er iets misgaat. Iedereen herinnert zich de ondergelopen huizen in Zuid-Limburg, de overstroomde A2 bij 's-Hertogenbosch, het water in de kassen in het Westland en de bijna-dijkdoorbraak bij het Gelderse Ochten. Nederland haalde er als waterland de wereldpers mee. Maar deze keer niet als kampioen-waterbeheerder.

Klimaatverandering

De wateroverlast van de afgelopen jaren was geen toeval, maar het gevolg van een klimaatverandering die aan de gang is. Hoe sterk die verandering zich in de 21e eeuw doorzet, is nu nog niet te zeggen. Maar dat het klimaat verandert, is zeker.

Klimaatscenario's voor Nederland in 2100

Gemiddelde temperatuur	tussen +1°C en +6°C
Gemiddelde zomerneerslag	tussen +1% en +4%
Gemiddelde winterneerslag	tussen +6% en +25%
Zeespiegelstijging	tussen +20 cm en +110 cm

Bron: KNMI, derde IPCC-rapport 2001

Eenvoudig gezegd komt het erop neer dat we rekening moeten houden met hogere temperaturen en meer neerslag, vooral in de winter. Dat betekent een hogere waterstand in onze rivieren en sloten. De klimaatverandering zorgt ook voor een stijging van de zeespiegel. Het overstromingsgevaar wordt nog extra groot doordat de Nederlandse bodem langzaam maar zeker daalt.

Daarbij komt dat we steeds meer bouwen. Waar asfalt ligt en bebouwing staat, kan het regenwater niet de grond in. We bouwen ook nog vaak op plekken waar we dat beter niet kunnen doen. Dat zal in de toekomst zeker veranderen, omdat we water de ruimte moeten geven.

Maar de klimaatverandering zorgt ook voor lagere rivier- en grondwaterstanden in de zomer. Problemen die daarmee samenhangen zijn verdroging, watervervuiling en de instroom van zout water in West-Nederland. Behalve de veiligheid zijn dus ook de kwaliteit van het oppervlaktewater en onze drinkwatervoorziening in het geding.

Nogmaals, met water is het net als met zuurstof. Te veel of te weinig is meteen bedreigend, in sommige gevallen levensbedreigend.

Beken ecologisch bekeken

Wat zou de Veluwe zijn zonder stromende beken?

Toch waren de Veluwse beken nog niet zo lang geleden in gevaar omdat het waterbeheer gericht was op snelle afvoer. Maar het tij is gekeerd.

Het waterschap Veluwe werkt al enkele jaren aan een ambitieus herstelprogramma dat ervoor moet zorgen dat het water zoveel mogelijk wordt vastgehouden en de natuur voorrang krijgt. Zo krijgen dieren als de rivierdonderpad en planten als het duizendknoopfonteinkruid weer een kans. Ook stromen steeds meer beken als nooit tevoren en schoner dan ooit.

Maar het Waterschap Veluwe gaat verder.

Karakteristieke watermolens, fietspaden, informatieborden en eeuwenoude bomen krijgen een plaats in de plannen. De betrokken bestuurders, boeren en milieubeschermers zijn het daarover gelukkig meestal eens. Alsof ze daarmee willen zeggen: 'Wij begrijpen het best, de Veluwe is een beetje van alle Nederlanders'.

De wal en het schip

De wal keert het schip. Door de hoge waterstanden in de jaren negentig realiseerden alle waterbeheerders zich dat grotere gemalen en hogere dijken alleen niet genoeg zijn om de veiligheid en leefbaarheid van Nederland nu en in de toekomst te verzekeren. Die gunt u uw kinderen en kleinkinderen toch ook? Daarom moeten we nu maatregelen nemen om de gevolgen van de klimaatverandering voor te blijven.

Geef het water de ruimte

De kern van het nieuwe waterbeleid is makkelijk uit te leggen, maar misschien moeilijker te begrijpen. We gaan het water de ruimte geven die het nodig heeft, voordat het zelf die ruimte neemt. Dat heeft prettige gevolgen, bijvoorbeeld meer natuur in onze directe leefomgeving. Maar soms ook niet, omdat we zullen moeten verhuizen of niet meer zo vanzelfsprekend kunnen wonen en werken op plekken waar we dat graag zouden willen.

Het water de ruimte geven betekent dat we in het landschap en in de stad ruimte maken om water op te slaan. Het betekent ook dat we rivieren in noodgevallen gecontroleerd buiten hun oevers laten treden. Dat is geen gemakkelijke boodschap voor een land dat al eeuwenlang trots is op zijn inpolderingen.

Om misverstanden te voorkomen: zonder gemalen, dijken en duinversterkingen kunnen we het ook in de toekomst niet stellen. De veiligheid van de mens bepaalt de grenzen van de ruimte die het water krijgt. Maar meebewegen met de natuurlijke loop van beken, rivieren en de zee is wel de enige manier om in de toekomst het hoofd boven water te houden. Gecontroleerde overstromingen bezorgen misschien tijdelijk overlast, maar de veiligheid komt er niet door in het geding. En daar gaat het om.

Bladvanger als blikvanger

A white downspout is mounted on a brick wall. At the bottom of the downspout, there is a green, dome-shaped leaf collector with a mesh screen. The background is a brick wall with some green foliage at the bottom.

Boven de grond zie je het nauwelijks. Alleen aan de afgezaagde regenpijpen met bladvangers zie je dat de wijk Luchtenburg in Dordrecht een bijzondere regenwaterafvoer heeft. Het grootste deel van de woningeigenaren laat het regenwater niet langer in het riool lopen, maar via een leidingstelsel in ondergrondse opslagvoorzieningen. Daar infiltreert het langzaam het grondwater. Alleen bij hoge grondwaterstanden wordt het daarna afgevoerd naar sloten.

De voordelen zijn duidelijk: geen overbelast riool meer na een forse regenbui. En als het water alsnog in de sloot terechtkomt, is het gezuiverd door de grond. Meer natuur onder het beton dus. Je ziet het niet, maar het is er wel. Een sterk staaltje waterbeheer van de gemeente Dordrecht!

Vasthouden, bergen, afvoeren

Het Nederlandse waterbeleid in de 21e eeuw breekt met de traditie van zo veel mogelijk pompen en zo snel mogelijk lozen. Alle waterbeheerders kiezen samen voor een drietrapsstrategie, die uitgaat van het principe dat een overvloed aan water wordt opgevangen waar deze ontstaat. Dat betekent dat we het water niet meer zo snel mogelijk afvoeren, maar proberen het vast te houden. Daarmee voorkomen we problemen in lager gelegen gebieden. Is vasthouden niet meer mogelijk, dan gaan we bergen in gebieden die daarvoor zijn uitgekozen. Uiteraard in goed overleg met alle betrokken partijen. Pas als het niet anders kan, voeren we het water af.

Gezond boerenverstand

Boeren weten zelf wel wat goed voor ze is. Misschien verklaart dat het succes van het stuwenproject in het grensgebied van Nederland en België. Het idee is heel eenvoudig: plaats stuwen in de sloten rond de weilanden. Het water stroomt niet meer weg, maar zakt langzaam in de zanderige bodem. Zo wordt de grondwatervoorraad aangevuld en kunnen de sproei-installaties in het groeiseizoen langer in de schuur blijven staan.

Inmiddels zijn er in Noord-Brabant, Limburg en Vlaanderen een paar duizend stuwen geplaatst. De boer bepaalt zelf of hij meedoet en beheert ook zelf de stuwen. De landbouworganisaties, de waterschappen en de provincies tekenen voor de organisatie en Europa voor het geld. Het gezonde boerenverstand doet de rest.

Meer vliegen in één klap

De nieuwe manier van omgaan met water slaat meer vliegen in één klap. Voorop staat dat de veiligheid van ons en van toekomstige generaties er groter door wordt en dat we in de toekomst beter voorbereid zijn op wateroverlast. Maar de strategie van vasthouden en bergen betekent ook dat het water in de haarvaten van het systeem – de beken en de sloten – meer dan nu de kans krijgt om langzaam in de grond te zakken. Zo bestrijden we ook het watertekort.

Het nieuwe waterbeleid schept ook ruimte voor de natuur en voor meer water in de steden. Natuurontwikkeling door waterbeheer, tot voor kort ondenkbaar, wordt nu al op veel plaatsen in praktijk gebracht. En meer water in dorpen en steden maakt de woonomgeving aantrekkelijker en biedt recreatiemogelijkheden dicht bij huis. De voorbeelden in deze folder geven een eerste indruk van de resultaten die we met het nieuwe waterbeleid kunnen bereiken.

Samen leven met water

Het nieuwe waterbeleid wordt gelukkig breed gedragen door alle waterbeheerders. Dat moet ook wel, want samen kunnen we veel meer bereiken dan afzonderlijk. De toekomst van het water is natuurlijk niet alleen een zaak van de overheid. Elke (toekomstige) inwoner van Nederland krijgt ermee te maken. Alleen samen en door goed overleg kunnen we de beslissingen nemen die nodig zijn om het water in de 21e eeuw de ruimte te geven. Daarom nodigen wij u uit om mee te praten over waterprojecten bij u in de buurt. Want in Nederland leven we samen met water!

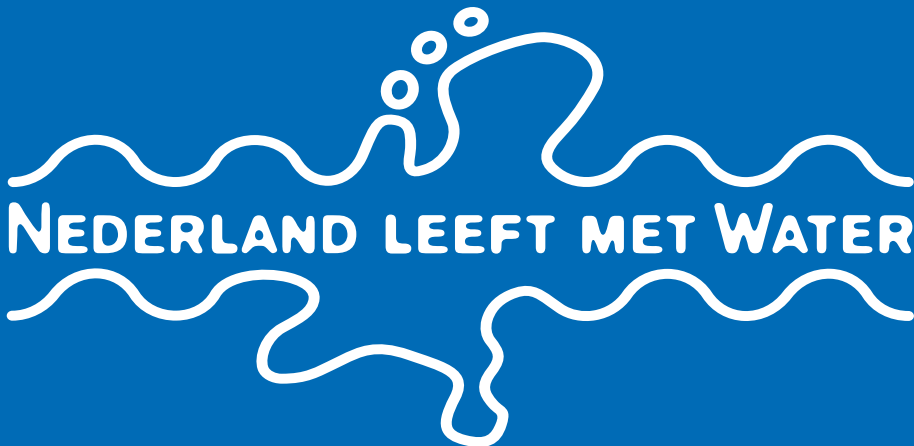

Over de grens

Rivieren trekken zich niets aan van landsgrenzen. Hogere dijken in land A leiden tot meer wateraanvoer in land B. Internationale samenwerking is dus geboden. Gelukkig komt die samenwerking meer dan ooit van de grond.

Neem nu de polder Bischler Insel bij het Duitse Xanten. Die is de laatste jaren ingericht als opvanggebied voor hoog water. De polder kan maar liefst 50 miljoen kuub water bevatten.

Het resultaat is dat de Rijn in Nederland enkele centimeters lager blijft in natte periodes. Dat lijkt misschien niet veel, maar het kan net het verschil uitmaken tussen wel of niet overstromen. Vandaar dat de Nederlandse regering aan dit project van 23 miljoen euro graag meebetaalde.

Colofon

De brochure 'Nederland leeft met Water' is een gezamenlijke uitgave van het Rijk, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Wilt u meer weten over het nieuwe waterbeleid? Surf naar www.nederlandleeftmetwater.nl of bel met Postbus 51, 0800-NLWATER (0800-6592837).

Schrijven kan ook:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Campagneteam 'Nederland leeft met Water'
Postbus 20901
2500 EX Den Haag
E-mail: nederlandleeftmetwater@postbus51.nl

Tekst

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directie Communicatie, in opdracht van het campagneteam 'Nederland leeft met Water'

Fotografie

Chiel Wollaert
Rijkswaterstaat, Meetkundige dienst

Vormgeving

2D3D, Den Haag

Druk

Habo DaCosta, Vianen
Deze brochure is gedrukt op chloorvrij papier.
Aan deze brochure kunnen geen rechten ontleend worden.

Mei 2002